

Remissvar över betänkande SOU 2022:61 Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid

Lunds kommun ställer sig i huvudsak positiv till förslagen av införande av avgiftsfritt allmänt fritidshem för 6–9 åringar, införandet av ett nytt rekvisit, levnadsvillkor, i skollagen samt införandet av stärkt informationsskyldighet för kommunen. Lunds kommun ser även att vissa delar av förslaget kommer vara utmanande för kommunen. Det gäller bland annat tillhandahållandet av ändamålsenliga lokaler om barnantalet i fritidshemmet ökar samt svårighet med att rekrytera utbildad personal till ett ökat barnantal i fritidshemmet. Ytterligare kan avgiftsfrihet för allmänt fritidshem komma att medföra förlorade intäkter för kommunen.

Lunds kommun ställer sig positiv till utredningens förslag om att alla elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskolan samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras till och med vårterminen det år eleven fyller 10 år ska erbjudas allmänt fritidshem utan avgift. Enligt utredningens förslag ska elever erbjudas utbildning i fritidshem under minst 490 timmar om året till och med vårterminen det år eleven fyller 9 år. Från och med höstterminen det år de fyller 9 år till och med vårterminen det år de fyller 10 år ska fritidshem erbjudas under minst 295 timmar om året. Båda tidsomfattningarna inkluderar 100 timmar, som i huvudsak bör förläggas under loven. Det utgör en skillnad mot idag där eleven enligt skollagen ska erbjudas utbildning i fritidshemmet i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Elever ska även i andra fall erbjudas utbildning i fritidshem, om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av sådan utbildning.

Om fritidshemmet tillgängliggörs för fler barn i åldrarna 6–9 år, i enlighet med förslaget, kan Lunds kommun fånga upp de barn i aktuell åldersgrupp som idag inte går på fritidshem. Lunds kommun

2023-03-31

Diarienummer

BSN 2023/0978

har i dagsläget en hög inskrivningsgrad för elever i just åldrarna 6–9 år, vilket åskådliggörs i tabellen nedan. Lunds kommuns uppfattning är att eftersom deltagandet redan idag är så pass högt i denna kategori kommer barnantalet inte öka nämnvärt med förslaget. Möjligtvis kommer man kunna se en viss ökning under lov och studiedagar då även den delen kommer omfattas av allmänt fritidshem, vilket det inte gör idag.

Årskurs	Skolplacerade	Fritidshemplacerade	Andel av de skolplacerade som har fritidsplats
F	1178	1102	94%
1	1203	1150	96%
2	1280	1204	94%
3	1251	1112	89%

Elever i åldrarna 10–12 år i Lunds kommun är inskrivna i avsevärt lägre utsträckning än eleverna i åldrarna 6–9 år, vilket belyses i tabellen nedan. Om man jämför med riket läsår 20/21 så var 82 % inskrivna i åldrarna 6–9 år och 20 % i åldersgruppen 10–12 år enligt Skolverkets statistik.

Årskurs	Skolplacerade	Fritidshemplacerade	Andel av de skolplacerade som har fritidsplats
4	1326	865	65%
5	1216	471	39%
6	1266	202	16%

Enligt förslaget ska eleven från höstterminen det år eleven fyller 10 år erbjudas utbildning i fritidshem i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Paragrafen reglerar på vilka grunder erbjudandet av fritidshem ska ske för elever från höstterminen det år de fyller 10 år, då dessa inte omfattas av det allmänna fritidshemmet. För denna ålderskategori, dvs från höstterminen de år eleven fyller 10 år till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år har eleven rätt till fritidshem, på samma grunder som idag, dvs inget allmänt fritidshem.

Har elever ytterligare behov av fritidshem ska elever även i andra fall erbjudas fritidshem, om de på grund av sina levnadsvillkor, fysiska, psykiska, eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av sådan utbildning. Rekvisitet levnadsvillkor är nytt enligt förslaget. Med det nya rekvisitet får paragrafen ett vidare tillämpningsområde än i dag, då levnadsvillkor bland annat får anses gälla faktorer som

2023-03-31

Diarienummer

BSN 2023/0978

ligger utanför barnet självt och barnets familj men som finns i barnets omkringliggande miljö. Det är svårt att uppskatta hur många elever det kommer att röra sig om. Eftersom det nya rekvisitet ger en vidare tolkning än idag kommer det troligtvis innebära en viss ökning av de elever som inte går på fritidshem idag. I Lunds kommun kan vi se att det finns en något lägre inskrivningsgrad i de socioekonomiskt utsatta områdena, men ändå högre än riket, och uppskattar därför att införandet av ett nytt rekvisit inte kommer ha en så stor påverkan.

Förslaget om att hemkommunen får en utökad informationskyldighet innebär att kommunen får en skyldighet att kontakta vårdnadshavare till elever som ska erbjudas allmänt fritidshem och som inte har placering i fritidshem och informera om fritidshemmets syfte och rätten till fritidshem. Kommunens skyldighet att informera vårdnadshavare enligt bestämmelsen skiljer sig åt från den allmänna informationskyldigheten som idag regleras i 29 kap. 19 §, genom att informationen som ska lämnas har ett delvis annat innehåll och syfte. De vårdnadshavare som ska kontaktas är de vars barn inte är placerade i fritidshem. Att informationen ska avse fritidshemmets syfte innebär att kommunen ska arbeta för att förmedla förståelse för fritidshemmets pedagogiska uppdrag och dess betydelse för elevens meningsfulla fritid, rekreation samt utveckling och lärande. Kommunerna ska fortsätta kontakta vårdnadshavare inför varje höst- och vårtermin fram till och med vårterminen då eleven fyller 10 år, om barnet inte har en placering i fritidshem. Hur informationen till vårdnadshavarna utformas kommer bli en viktig del för Lunds kommun för att öka deltagandet i fritidshem. Arbetet med informationsinsatserna kommer att innebära en utökad administration för kommunerna.

En utökad rätt till fritidshem i enlighet med utredningens förslag kommer att påverka personaltillgången. Vad gäller personal har andelen heltidsanställda fritidspedagoger i Lunds kommun minskat med 8 procentenheter sedan år 2020 och grundlärare i fritidshem/fritidspedagoger har den näst högsta personalomsättningen på 14 % i kommunen. Som en följd av svårigheten att rekrytera behörig personal inom fritidshemmet har antalet visstidsanställda i kommunen ökat med 20 anställda jämfört med motsvarande period 2021. Rekryteringsbehovet av fritidshemspersonal är redan idag en utmaning för Lunds kommun där kommunen aktivt arbetar med olika strategier för att möta det kompetensbehov som finns i dagsläget. Fritidshemmets uppdrag är ett utvecklingsområde i Lunds kommun som identifierades inom ramen för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete redan läsåret 20/21. Det handlar bland annat om kompetensförsörjning och

2023-03-31

Diarienummer

BSN 2023/0978

kompetensutveckling för att bidra till att aktiviteter på fritidshemmet i större omfattning kan kopplas till utveckling av de förmågor som fritidshemmet enligt läroplan ska främja.

En utökad rätt till fritidshem i enlighet med utredningens förslag kan komma att påverka tillgången till ändamålsenliga lokaler. Förslaget till lag om ändring i skollagen ställer krav på ändamålsenliga lokaler. Enligt paragrafens nya lydelse framgår bland annat att huvudmannen ska se till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att eleverna även i övrigt erbjuds en god miljö. Lokalerna ska vara ändamålsenliga. Paragrafens första stycke är ändrat och tydliggör för huvudmännen att lokalerna i fritidshemmet bör vara ändamålsenliga. Ändamålsenlighet har i det här fallet bland annat innebörden att fritidshemmets lokaler behöver ge utrymme för många olika typer av aktiviteter och eleverna behöver kunna delas in i både större och mindre grupper. Det behöver finnas tillgänglighet till såväl rum för lek som rum för vila, tillgång till olika typer av material och miljöer för skapande. Det betyder att lokalerna bör vara av sådan beskaffenhet att syftet med fritidshemmets utbildning kan uppnås. Lokalerna behöver också vara av sådan beskaffenhet att personalen kan utöva sitt tillsynsansvar genom att ha god uppsikt över eleverna och att dessa också känner sig trygga. Ett ökat deltagande kan komma att påverka lokaltillgången så till vida att lokaler som ett fritidshem i dagsläget inte har tillgång till behöver tillgängliggöras. Lokalernas användning behöver ses utifrån elevernas hela skoldag. I Lunds kommun är det en stor spännvidd i hur fritidslokalerna är utformade från de som har fritidshem i sitt ordinarie klassrum till de som har särskilda lokaler för sitt fritidshem. Beroende på hur man tolkar kravet på ändamålsenlighet kan det innebära ökade lokalkostnader, dels för ökad lokalhyra, dels för anpassning av lokaler.

För Lunds kommun förväntas den utökade rätten till allmänt fritidshem få direkta ekonomiska konsekvenser. Beräkningarna i förslaget baseras på en nationell genomsnittskostnad för hela fritidshemsverksamheten. Eftersom Lunds kommun har en högre resurstilldelning för åldrarna 6–9 år (dubbelt så hög) och därmed högre personaltäthet och kostnader, konstaterar Lunds kommun att en beräkning och kompensation som utgår från ett genomsnitt för hela fritidshemsverksamheten inte motsvarar de förväntade kostnadsökningarna.

Lunds kommun ser också en viss risk med införandet av avgiftsfrihet för allmänt fritidshem. De vårdnadshavare som idag har sina barn på fritidshemmet utifrån förvärvsarbete eller studier kan komma att minska vistelsetiden för att få avgiftsfrihet, vilket skulle minska

2023-03-31

Diarienummer

BSN 2023/0978

barnens tid i fritidshemmet och påverka kommunens intäkter i form av minskade föräldraavgifter.

Ytterligare innebär reformen, så som förslaget ser ut idag, ingen skillnad för hemkommunens skyldighet att erbjuda utbildning i fritidshem för elever som går i en skola med enskild huvudman i de fall huvudmannen inte erbjuder sådan utbildning. Lunds kommun anser att man borde se över lagstiftningen i denna del. Lunds kommuns uppfattning är att om en grundskola bedrivs av en enskild huvudman ska även fritidshem kunna tillhandahållas. Skyldigheten att anordna fritidshem borde således åvila respektive huvudman.

För barn- och skolnämnden i Lunds kommun,

Mattias Olsson
Barn- och skolnämndens ordförande